

Gongdin í EF-samráðingunum

Fyri at lesarin kann gera seg kunnugan við frágreiðingina um EF-samráðingarnar, sum lögmaður legði fyri tingið 14. januar, verður hon prentað í blaðnum niðanfyri

30. juni 1970 byrjaði Danmark samráðingarnar um limaskap í EF. Á hesum fundi segði danski marknaðarráðharrin frá, at fyri Føroyar og Grønland kundu reisa seg serligir spurningar, sum gjørdur tað neyðugt, at serskipanir av ymsum slagi vóru gjørdar fyri hesar partar av ríkinum. Samstundis segði marknaðarráðharrin, at Danmark hugsaði ser ikki eina assosieringskipan fyri hesar ríkspartar, men at teir ymsu spurningarnir kundu loysast innanfyri limaskap.

Í august 1970 varð sett ein embætismannanevnd at viðgera stóðu Føroya yvirfyri EF um so varð, at Danmark gjørdist limur. Frágreiðingin hjá hesi nevnd: »Rapport fra Embedsmændsudvalget vedrørende Færøernes stilling til de europæiske fællesskaber« fyrilá í desember 1970.

Landsstýrið legði síðani í januar 1971 hesa frágreiðing fyri lögtingið við uppskoti um, at lögtingið góðkendi, at farið varð undir samráðing um ein dir hvorum treytum Føroyar kundu luttaka ella samarbeiða við EF. Meirlutin í marknaðarnevnd lögtingsins mælti til, at fyrst verður kannað, undir hvorum treytum Føroyar kunnu luttaka í felagsskapinum og at samráðing verða fórdur um teir spurningar, sum embætismannanevndin visti á. Við hesum tilmæli varð landsstýrisins uppskot samtykt av lögtinginum.

Samráðingarnar um Føroya stóðu byrjaðu formelt 2. mars 1971, her serliga varð gjørt vart við høvuðsspurningarnar hjá Føroyum og har serligur dentur varð lagdur á, hvussu livsneyðugt tað var hjá færoyingum at varðveita einkarættin til at veida innanfyri fiskimarkið.

Føroysku høvuðsspurningarnir vóru:

1. Einkarætturin at veida innanfyri fiskimarkið.
2. Prísásetingarskipanin á fiski.
3. Studningur til landbúnaðin.
4. Tollfriur innflutningur av salti úr Spaniu.
5. Studningur til endurnýggi-an av skipafloetanum.
6. Studningur til skipasmiðjur.
7. Prísiskoyti til fiskaprisin.
8. Einkarætturin hjá tryggingini.

Síðani hevur EF havt hesar spurningar til umhugsunnar og samráðingarnar hava farið fram.

Sum kunnugt varði tað nakað, áðrenn gongd kom á serligu samráðingarnar um fiskivinnupolitikkin í viðkaða felagsskapinum ella rættari broyt ingar í galdandi fiskivinnupolitikkinum. Frá føroyskari og danskari síðu varð roknað við, at møguleikar fyri serskipanir fyri Føroyar vóru betri um hinu umsokjaralondini vóru liðug við henda spurning.

Sum kunnugt gekk striltið hjá EF at koma fram til eitt tilbøð til umsokjaralondini. Í hesum sambandi er vert at hava í huga, at grundarlagið undir øllum samráðingunum ímillum umsokjaralondini og EF var, at umsokjaralondini høvdu viðurkent Rómsáttmálan og allar reglugerðir, sum vóru samtyktar av EF við heimild í Rómsáttmálanum. EF hevði samtykt fiskimarkreglur út frá teimum viðurskiftum, sum eru galdandi hjá teimum 6 núverandi limalondunum og tá munurin ímillum hesar reglur og tað, sum summi av umsokjaralondunum kravdu var stóur, er tað skiligt, at samráðingarnar máttu gerast trekar.

Tá felagsmarknaðurin á fundinum 9. november 1971 legði fram uppskot til loysn av spurninginum, vóru Føroyar tiknar við í eina serskipanir fyri ávís oki. Tað, sum lá aftanfyri hetta var, at felagsmarknaðurin hevði ikki hildið tað bera til at gera serskipanir fyri einstøk lond, men harimóti varð hildið, at serskipanir kundi gerast fyri serstøk oki, har fólk ikki hevði aðrar vinnumøguleikar enn fiskivinnuna. Henda loysn varð ikki góðtíkin, serliga tí hon ikki gav nóg stóra vissu fyri, at serskipanin kundi halda fram í óavmarkaða tíð. Eisini kravdu Føroyar at kunna taka 'ey fyrivarni, at um ST-fundurin um rættarskipan á havinum, sum ventandi verður hildin í 1973 ella 74, kemur fram til loysnir, sum skapa møguleika fyri viðkan av fiskimarkinum, skal tað verða loyvt Føroyum at viðka fiskimarkið soleiðis, at eisini limalond í EF skulu halda seg uttanfyri, og at um Føroyar vegna tess, at onnur lond flyta fiskimarkið út, missa veiðuoki, skal kunna botast um heita við, at Føroyar flyta út. Felagsmarknaðurin vil ikki góðtaka hesi fyrivarni. Grundsónarmiðið hjá EF viðvíkjandi fiskimarksspurninginum er tað, at eitt limalond kann ikki gera aðrar skipanir fyri borgarar úr øðrum limalondum enn fyri egnar borgarar. Tær serskipanir, sum nú verða gjørdar, skulu falla burtur, tá 10 ár eru farin, uttan serlig viðurskifti tá framvegis eru til staðar. Hetta vil t. d. verða stóðan í Føroyum, um Føroyar eru limur tá.

Tá felagsmarknaðurin heldur ikki vil góðtaka eitt føroyskt fyrivarni, sum gevur Føroyum rætt at viðka fiski-

markið, um vit missa veiðirættindi aðrastaðni vegna tess, at onnur lond, eitt nú Ísland viðka, so stendst hetta av, at felagsmarknaðurin setir seg ímóti, at Ísland viðkar.

Á fundi 24. november 1971 fekkst so gótt sum greiða á hinum spurninginum, sum vóru reistir frá føroyskari síðu, meðan tað ikki bar til at koma nógvar longur við fiski marksspurninginum.

Í staðin fyri beinleiðis at vraka tað samráðingarútslitið, sum tað nú var utlit til at fáa, helt landsstýrið tað vera beinast at lata hetta útslit standa við í eina umhugsunartíð. Felagsmarknaðurin kundi ikki lata hesa umhugsunartíð vera so langa, at neyðugt varð at gera veruligar serskipanir fyri Føroyar í umhugsunartíðini. Hinvegin mátti ein umhugsunartíð ikki vera so stutt, at hon ikki gav Føroyum rimuligar stundir at umhuga vilkorini.

Tá biðið var um eina 3 ára umhugsunartíð frá 1. januar 1973, var tað tí, at til tað tíð er ST-fundurin helst hildin og betri greiða fingin á, um onnur lond, serliga Ísland, flyta fiskimarkið út. Haraftrat er møguligt at siggja, hvussu marknaðarskipanir virkar í tí viðkaða felagsskapinum. Í hesum tíðar-

skeiði fáa vit møgulega eisini at siggja, hvørja skipan Ísland og Svøríki fáa við EF.

Ein onnur orsök til at fáa sett beinleiðis í Rómsáttmálan, at hann ikki er galdandi fyri Føroyar er tann, at landsstýrið undir øllum umstøðum hevur ynskt, at Danmark og Noreg vóru heilt liðug at taka stóðu, áðrenn eitt møguligt uppskot um limaskap ella samarbeiði varð lagt fyri lögtingið. T.v.s. at tað lógaruppskotið, sum danska stjórnin leggur fyri fólkingið um limaskap og sum seinni fer til fólkaatkvøðu, um tað verður samtykt í fólkinginum, umftar ikki Føroyar. Henda fólkaatkvøða verður sostatt heldur ikki hildin í Føroyum.

Um Danmark aftaná Fólkaatkvøðu og fólkaatkvøðu gerst limur í EF, fylgja Føroyar ikki við, og er hetta m. a. tryggjað við 5. petti í 227 grein í Rómsáttmálanum.

Verður Danmark limur, kann føroyska heimastýrið biðja um, at Danmark boðar frá, at Føroyar gerast limur uppá tær treytir, sum eru tilskilaðar í 2. petti í teirri serligu protokol, sum viðvíkir Føroyum. Biður føroyska heimastýrið ikki um eina tilika fráboðan, verða Føroyar verðandi uttanfyri.

Samráðingarútslitið

A. Umhugsunartíðin

Frammanfyri er greitt frá óvissuni um ymisk viðurskifti av týðningi fyri metingina av stóðu Føroya mótevnis EF. Hendan óvissan var atvoldin til, at ein føroysk stóðutakan til luttøku í EF ikki var ráðilg, fyrr enn Danmark og Noreg høvdu tikið endaliga avgerð um limaskap, og til at EF var biðið um eina umhugsunartíð upp á 3 ár fyri Føroyar roknað frá viðkanini av EF at taka stóðu til luttøku á tí grundarlagi, sum er nærri fyrsett í protokollini viðvíkjandi Føroyum.

EF viðurkendi tey viðurskifti, sum orsakaðu trupuleikar serstakliga fyri Føroyar og gekk við til eina 3 ára umhugsunartíð. Sostatt eru Føroyar uttan fyri Rómsáttmálan uttan so at avgjørt er áðrenn 31. desember 1975, at Føroyar skulu luttaka í tí viðkaða EF.

Tann núverandi 227. greinin í Rómsáttmálanum fyrsetur fyri tey 6 limalondini tey oki, sum sáttmálin ella partar av honum eru galdandi fyri. Viðkanin av limatalinum í EF førir tí við ser iskoyti til 227. grein. Ommanfyri nevndu reglur viðvíkjandi Føroyum verða eitt iskoyti til 227. grein, sum eitt nýtt 5. petti. Orðalagið í hesum pettinum er:

»Hóast regluna í 1. petti er hesin sáttmálin ikki galdandi

fyri Føroyar. Danska kongaríkið kann tó við skjali, sum seinast 31. desember 1975 skal verða handað stjórnini í Ítalska lýðveldinum, sum sendir váttað avrit til stjórnarimar í hinum limalondunum, siga frá, at sáttmálin er galdandi fyri hesar oyggjar frá 1. degi í 2. mánaða aftaná hendingina av hesi vátan.«

Tilsvarandi iskoyti verða sett í 198. grein í sáttmálanum um EURATOM og í 79. grein í sáttmálanum um EKSF (europeiski kol- og stál felagsskapurin.)

Um einin fráboðan verður latin áðrenn ásettu tíðarfreistina, fer Rómsáttmálin ikki at galda fyri Føroyar. Føroyar mugu sostatt áðrenn árslok 1975 taka stóðu til luttøku í EF á limaskapsgrundarlagi.

Verður avgerðin, at Føroyar ikki skulu gerast luttakarar upp á tær treytir, sum ásettar eru í protokollini um serreglur fyri Føroyar, skal EF-ráðið eftir áheitan frá donsku stjórnini taka stóðu til skipanir eignaðar at loysa teir spurningar, sum gera seg galdandi fyri EF og serliga fyri Danmark og Føroyar. Hvørjar loysnir talan kann vera um til ta tíð er sjálvsagt ógjørligt at siga nú, men orðalagið í protokollini sigur frá, at møguleiki er fyri hóskaðan skipan innan fyri ella uttan fyri. Um vit til ta tíð skula

míða ímóti loysn innan fyri ella uttan fyri limaskap tekur heimastýrið avgerð um.

B. Fiskivinnumál

Um somu tíð, sum samráðingarnar millum EF og tey fyra londini, sum søkja um limaskap, byrjaðu (30. juni 1970) samtykti EF høvuðsreglurnar í tí felags fiskivinnupolitikki, sum skuldi galda í EF. Hesin fiskivinnupolitikkur er byttur í ein strukturpolitikk og eina marknaðarskipan. Høvuðsreglan í strukturpolitikkinum er, at eitt hvørt limalond viðvíkjandi fiskiskapi á egnum fiskioki ikki má gera mun millum rættindi og skyldur hjá egnum fiskiforum og hjá fiskiskipum frá øðrum limalondum. Marknaðarskipanin mýðar fyrst og fremst móti at tryggja teimum, sum reka fiskiskap, eina rimiliga úrtøku. Við tí í hyggju umfatar marknaðarskipanin eina minstaprisskipan, toll og aðrar fyriskipanir móti innflutningi frá uttan fyri standandi londum umframt snudning til útlutnings.

Reglurnar í fiskivinnupolitikkinum hjá EF eru, sum vera man, grundaðar á fiskivinnuviðurskiftini í teimum núverandi 6 limalondunum. Burtursegð frá Danmark eru fiskivinnuviðurskiftini í umsokjaralondunum í flestu for-um rettiliga ólík teimum í EF. Tað var tí náttúrligt, at tann fiskivinnupolitikkur, sum EF hevði viðtikið, ikki í øllum for-um hóskaði til viðurskiftini í einum viðkaðum EF beði viðvíkjandi reglunum um veiðurættindini innan fyri fiskimark og viðvíkjandi marknaðarskipanini.

EF viðurkendi hetta og endaðu drugar samráðingar um hesar spurningar við, at umsokjaralondini fingu ein munandi part av krøvum teirra uppfyllt.

1. Veiðirættindini innan fyri fiskimark

Krøvini hjá umsokjaralondunum vóru ikki eins viðvíkjandi rættindunum til fiskiskap á egnum fiskioki. Føroyar, Grønland og Noreg ynsktu at varðveita einkarættin til fiskiskap innan fyri fiskimark teirra uttan tíðarmark.

Undir samráðingunum gjørdist tað greitt, at EF ikki vildi ganga við til undantaksskipanir, sum formelt vóru ótíðaravmarkaðar, tí at hetta ikki samsvaraði grundreglunum hjá EF. Tað visti seg eisini, at EF var sinnad til at veita víðari undantaksreglur fyri oki, har fiskivinnan hevur stóran týðning, enn fyri oki, har fiskivinnan hevur minni at siga í landshúsarhaldnum.

Út frá hesum grundarlagi snúðu tingingarnar seg eina mest um, hvørji oki kundu fáa undantaksstóðu, og um